

KRITISKE ANALYSER

**DEN ØKONOMISKE KRISE
I DANMARK:
BAGGRUND, UDSIGTER
OG HVAD KAN DER GØRES?**

**Kan vi ”forbruge os ud af krisen”;
kan vi ”bygge os ud af krisen”
eller kan øget offentlig beskæftigelse
bremse ledighedsudviklingen?**

3. rev. Udg.medio. dec 2009

Af økonom, cand. Scient. Adm. Henrik Herløv Lund,
kendt fra Den Alternative Velfærdskommission.
www.henrikherloevlund.dk, herloevlund@mail.dk
Småskrift nr. 6 fra Forlaget Alternativ
ISBN: 978-87-992273-8-9

Copyright: Henrik Herløv Lund.

Analysen kan kopieres mod udtrykkelig kildeangivelse.

Udgives som e – publikation og som trykt rapport.

1. Udgave.

ISBN: 978-87-992273-8-9

Analysen udgives i serien: Småskrifter fra Forlaget Alternativ som småskrift nr. 6

Bogen udgives som e-publikation, der kan downloades gratis fra forfatterens hjemmeside.

Endvidere kan den bestilles i ”rapportudgave” trykt, med spiralryg og fast for – og bagside.

Bestilling modtages på nedenstående mail og rapporten fremsendes efter modtagelse af indbetaling af prisen: 75 kr + forsendelsesgebyr 50 kr., i alt 125 kr.

Indbetaling til: Nordea, Østerbro afdeling, Lyngby vej 20, 2100 Kbh. Ø.

Reg. nr. 2113. Konto: 7552 990 395. (Husk at anføre afsendernavn og adresse)

Analysen udgives af forlaget ”Alternativ” i serien ”Småskrifter”:

EAN 9788799227389

Bestilling:

Henrik Herløv Lund,

Engelstedsgade 54

2100 Kbh. Ø

Tlf.: 60 95 38 95.

Mail: herloevlund@mail.dk

www.henrikherloevlund.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE:

RESUME:	4
1. KRISENS GLOBALE BAGGRUND, DYBDE OG VARIGHED.	8
1.1. NOGLE AF "FINANSKRISENS" BAGGRUNDE.	8
1.2. KORTEREVARENDE KONJUNKTURNEDSVING ELLER LÆNGEREVARENDE LAVVÆKST?	10
2. KRISEN I DANMARK: BAGGRUNDE OG UDSIGTER.	14
2.1. KOMBINATION AF INTERNATIONAL OG INDENLANDSK KRISE.	14
2.2. DYBDE OG VARIGHED AF KRISEN I DANSK ØKONOMI.	15
2.3. MASSELEDIGHED OG VELSTANDSTAB I DANMARK DE KOMMENDE ÅR?	19
3. REGERINGENS KRISEPOLITIK OG ALTERNATIVER HERTIL!	22
3.1. REGERINGENS KRISEPOLITIK: "FORBRUGE OS UD AF KRISEN".	22
3.2. OPPOSITIONENS VÆKSTPAKKE: "BYGGE OS UD AF KRISEN".	25
3.3. EN ALTERNATIV KRISEPOLITIK, INKL. ØGET OFFENTLIG BESKÆFTIGELSE	27

RESUME:

ER DEN ØKONOMISKE KRISE VED AT VENDE?

Fra bankøkonomer og andre borgerlige økonomer har vi i den borgerlige dagspresse på det seneste hørt udtrykt forventninger om, at økonomien er ved at vende eller snart vil vende. Her henvises navnlig til, at aktiemarkederne igen er stigende. Krisen vil ifølge disse udmeldinger vende senest i 2010.¹

Herigennem tegnes et billede af, at krisen og arbejdsløsheden "ikke bliver så slem" og at økonomien relativt snart vil være tilbage til "business as usual". Tilsyneladende er denne tro også videre udbredt. Ifølge en nylig opinionsundersøgelse skulle angiveligt også et flertal af danskerne tro på en snarlig vending.

Der er imidlertid ikke grundlag for nogen tale om, at krisen snart vil være overstået, tværtimod. Tværtimod har den økonomiske krise siden 2. halvår 2008 overgået alt, hvad vi har set i mange år, hvad angår nedturens størrelse og hurtighed.

Hermed tegner 2009 til at blive et katastrofeår, hvor privatforbrug, bolig – og erhvervs-investeringer, eksport og BNP ikke alene falder, men faldet er tilmed større end noget, vi har set på denne side af 2. verdenskrig. Og hermed må ledigheden forventes at stige drastisk i 2009 med op til 80.000 flere ledige end ved ledighedens "historiske lavpunkt" i 2008 og med måske yderligere 50.000 i løbet af 2010.

DANMARKS DOBBELTE KRISE.

Der er dog det element af realitet i de "optimistiske budskaber" fra borgerlige økonomer, at disse styrtdyk naturligvis ikke kan og vil fortsætte i det uendelige. På et tidspunkt vil den økonomiske nedtur begynde flade ud og så småt afløses af en begyndende vækst.

MEN – hermed starter jo først klatreturen op igen fra det historiske lavpunkt i den økonomiske vækst, som 2009 kommer til at stå for, idet BNP forventes at falde måske helt over – 4,5 procent. Denne klatretur tilbage til en normal økonomisk vækst rate på + 1½ til 2 procent af BNP kan ikke undgå at blive lang og vanskelig, den aktuelle krises dybde og omfang i Danmark taget i betragtning.

Dansk økonom er nemlig ikke blot ramt af den internationale finanskrisen og lavkonjunktur, men også af en indenlandsk bolig - og forbrugskrise. Det økonomiske opsving i Danmark 2003 – 2007 var ikke mindst baseret på ekseptionelt voldsomme prisstigninger på boligmarkedet og belåning heraf til forbrug, bl.a. muliggjort af VK – regeringens lånereformer og skattestop. Efter sammenbruddet af denne kunstige "boligboble" og lånefinansierede "forbrugsfest" skal dansk økonomi tilbage til et mere

¹) Jf fx IMF 's forårsprognose.

sundt økonomisk vækstspor, baseret på øget produktion og ikke på likviditetsudpumpning. Det kommer til at tage tid.

Samtidig er det klart, at også den internationale økonomiske krise er dyb og omfattende, hvilket naturligvis også udøver en kraftig negativ påvirkning af den danske økonomi via finans- og eksportmarkederne. For selvom navnlig krisepakkerne i USA har formået at forhindre en veritabel finansiell og økonomisk nedsmeltning, virker de på den anden side langsomt og har hidtil ikke kunnet forhindre krisen i at fordybes og udbredes.

Langtfra alle økonomer deler troen på, at stigende aktiekurser varsler de internationale konjunkturers tilbagevenden til det normale gennem en traditionel, hurtig konjunkturopgang. Tværtimod er der blandt økonomer betydelig bekymring for, at den internationale økonomiske krise skal igennem en længerevarende international lavkonjunktur med lavere vækstrater.

Dette vil selvfølgelig også bidrage til en længerevarende dansk økonomisk krise.

ØKONOMISK POLITIK I CENTRALE POSITION

Så dybt og voldsomt, som nedsvinget har været, kan det med andre ord tage år, førend den globale såvel som den danske økonomi er kommet sig. Og det afgørende er, at indtil dansk økonomi har gennemført denne lange og møjsommelige tilbagetur til positive vækstrater på 1½ til 2 procent - SÅ LÆNGE VIL ARBEJDSLØSHEDEN FORTSÆTTE MED AT STIGE.

Bag de angiveligt optimistiske meldinger om en "økonomisk vending" om ½ til et år ligger således den for den almindelige befolkning barske økonomiske realitet, at den økonomiske krise og hermed stigningen i arbejdsløsheden muligvis vil fortsætte 3 til 4 år og at vi i løbet af denne periode kan nå op på en registreret ledighed på op til 200.000 personer.

Dette vil ikke blot være et problem for de formentlig flere hundrede tusinde, der skal ud i længevarende ledighed. Den forringede økonomiske vækst vil samtidig koste hele det danske samfund økonomisk vækst og dermed mistede indkomst – og forbrugsmuligheder. Alene frem til og med 2010 kan velstandstabet blive over 100 mia. kr.

Skal dette forhindres, kræver det i hvert fald, at der i Danmark føres en økonomisk politik, der målrettet og effektivt satser på at inddæmme krisen og skabe øget beskæftigelse. Skal det i de kommende år lykkes at begrænse krisens negative virkninger på arbejdsløshed, velstand og velfærd, bliver det afgørende, at der føres en aktiv, målrettet og effektiv økonomisk politik sigtende mod jobskabelse og beskæftigelse.

KAN VI FORBRUGE OS UD AF KRISEN?

En sådan økonomisk politik har ikke været ført hidtil. VK – regeringens krisepolitik har været fodslæbende og mest bestået af en række drypvise ”vækstinitiativer”, der for 2009 kun vil give en begrænset merbeskæftigelse på omkring + 18- 20.000 personer og i samme størrelsesorden i 2010. Hvilket skal ses i forhold til, at ledigheden kan stige med op til 120.000 personer i alt frem til og med udgangen af 2010.

Når regeringens økonomiske politik ikke batter mere, hænger det ikke alene sammen med, at initiativerne er spredte og små men også med, at VK – regeringen af ideologiske grunde har valgt den økonomisk set mest ineffektive strategi, nemlig at vi skal ”forbruge os ud af krisen”. Regeringens strategi er således også forholdsvis dyr og må samlet anslås at koste mellem 50 og 60 mia. kr.

Tyngden i regeringens ”vækstinitiativer” udgøres af skattelettelser samt udbetaling af SP – opsparing. For begge deles vedkommende er sigtet at stimulere det private forbrug og dermed den indenlandske efterspørgsel for herigennem at holde hånden under beskæftigelsen. Problemet er blot det, at der vil være et stort ”fradrag” i jobskabelseseffekten, fordi øgede disponible indkomster i betydelig udstrækning i stedet omsættes i øget opsparing eller øget import.

Der er derfor ikke realistisk, at vi effektivt kan ”forbruge os ud af krisen”. Det private forbrug er allerede styrtdykket, men regeringen vælger hårdnakket at smide gode penge efter dårlige.

Alt i alt fører regeringen således en ineffektiv økonomisk politik, hvad angår at bekæmpe krisen og arbejdsløsheden.

OPPOSITIONEN: BYGGE SIG UD AF KRISEN.

I forhold hertil har oppositionen valgt at satse på øgede offentlige investeringer. Socialdemokratiet har fremlagt en ”vækstpakke” til 34 mia. kr, der skal fremrykke offentlige investeringer indenfor klima, trafik, boligbyggeri og vedligeholdelse af offentlige institutioner. Samlet skal det frem til 2010 give i alt 42. 000 flere arbejdspladser. Samtidig har S meldt ud, at der ikke må blive tale om at øge de offentlige udgifter varigt og slet ikke om at øge offentlig beskæftigelse.

Det må anerkendes, at oppositionen hermed i sig selv har valgt at bruge krisemidlerne mere økonomisk effektivt, da offentlige investeringer fuldt og helt går direkte ind i det økonomiske kredsløb, uden det ”spild”, der er ved regeringens skattelettelsesstrategi. Men der på den anden side den hage ved jobskabelse gennem offentlige investeringer, at der er tale om en forholdsvis dyr strategi, idet det i gennemsnit kræver 1 milliard kroner at skabe 1000 arbejdspladser.

Når S samtidig ikke vil øge de offentlige udgifter, sættes dermed en kraftig grænse for omfanget af den jobskabelsen, som S kan opnå ad denne vej. Vækstpakkens 42.000 flere arbejdspladser over to år vil

absolut være et skridt i den rigtige retning, men kan ikke betragte som tilstrækkeligt, hvis arbejdsledigheden i samme periode stiger med måske op til 130.000 personer.

Det er således heller ikke realistisk og effektivt at "bygge sig ud af krisen" og spørgsmålet er vel også, hvor meget af et alternativ til regeringens krisepolitik, som oppositionen med denne strategi egentlig repræsenterer?

DET STORE TABU: ØGET OFFENTLIG BESKÆFTIGELSE.

I forhold til prisen pr ekstra arbejdsplads ved skattelettelser eller gennem øgede offentlige investeringer er det noget billigere at øge den offentlige beskæftigelse.

En krise og beskæftigelsesstrategi, der ud over øgede offentlige investeringer indbefatter også øget offentlig beskæftigelse på de store velfærdsområder, vil således give en betydeligt større beskæftigelseseffekt. Øgede offentlige investeringer og øget offentlig beskæftigelse indenfor ældrepleje, skole, daginstitutioner og sundhed i størrelsesordenen 40 til 50 mia. kr burde kunne give en beskæftigelsesforøgelse på mellem 55 og 75.000 personer frem til 2010.

Og der vil ikke blot være god brug for det for at modvirke krisen og arbejdsledigheden, men også ud fra en velfærdsmæssig betragtning.

Ikke alene har investeringerne i velfærdsområdet i kommunerne i årevis været underprioriteret, men regeringens skattestop og modsvarende udgiftsloft har udhulet den kommunalt leverede offentlige velfærd, hvis kvalitet og serviceniveau ikke har udviklet sig i takt med velstandsudviklingen. Alene på grund af ældreudviklingen vil der i de kommende år være behov for en betydelig forøgelse af de offentlige normeringer.

En økonomisk politik, der effektivt fremmer beskæftigelse, velstandsudvikling og velfærd, handler således både om øgede offentlige investeringer og øget offentlig beskæftigelse på velfærdsområderne.

1. KRISENS GLOBALE BAGGRUND, DYBDE OG VARIGHED.

1.1. NOGLE AF "FINANSKRISENS" BAGGRUNDE.

Denne analyses hovedfokus er på den aktuelle økonomiske udvikling og politik i Danmark. En mere omfattende analyse af den globale krises strukturelle årsager, drivkræfter og konsekvenser er absolut væsentlig og vil blive taget op i en senere særskilt analyse. Men af pladsmæssige grunde vil det ligge udenfor den herværende analyse.

Her skal det dog indledningsvist pointeres, at krisen dels må ses som udtryk for et stigende pres på den produktive kapitalers profitabilitet igennem efterkrigstiden, både på grund af en fortsat kapitalopbygning som på grund af den omfordeling og ressourcebeslaglæggelse til fordel for lønmodtagerdelen af befolkningen, som velfærdsstaten repræsenterede.

Udviklingen af nyliberalistiske strategier navnlig fra 70'erne og frem må i denne sammenhæng ses som et forsøg på at begrænse omfordelingen fra profit til lønindkomst, dels må det ses som en bestræbelse dels på at rehabilitere markedsøkonomien i forhold de mere eller mindre omfattende områder af samfundsøkonomien, som i skikkelse af velfærdsstatens offentlige sektor var blevet unddraget markedsøkonomien².

Udbredelsen af disse nyliberale strategiers udbredelse i arbejdsgiverorganisationer og i borgerlige politiske partier indebar derfor også en undsigelse i tiltagende grad af det kompromis i forhold til arbejderbevægelsen, som velfærdsstatens udvikling omkring og efter 2. Verdenskrig var udtryk for³.

Samtidig stod nyliberalismens økonomiske teorier også for et ideologisk opgør med erfaringen fra mellemkrigstidens depression – som blev formuleret i den keynesianske økonomiske teori - om, at statslig makroøkonomisk regulering og styring var nødvendig for at inddæmme og forebygge markedsøkonomiens iboende krisetendenser.

Samtidig med vanskeliggørelsen af de økonomiske betingelser for den produktive kapital er der sket en opsvulmen af finansiell kapital, der i skikkelse af banker, fonde har søgt mere hurtige profiler bl.a. i form af tiltagende spekulation i værdipapirer og faste aktiver.

Denne voksende og stigende grad globale finanskapital har ikke mindst nydt godt af den nyliberalistiske økonomiske politik siden Reagan og Thatcher i 80'erne og den tiltagende deregulering af den finansielle sektor, som denne har indebåret.⁴ Finanskapitalen har dermed kunnet ekspandere til nye

²) Jf. Lund, Henrik Herløv: Nyliberalismen og den offentlige sektor. I "Dansk Nyliberalisme". 2009 samt jf. Lund, Henrik Herløv: New Public Management – rehabilitering af markedet. Okt. 2008. www.henrikherloevlund.dk

³) Wahl, Asbjørn: Velfærdsstatens storhed – og fald?

⁴) Jf. Lund, Henrik Herløv: Finanskrisen for begynder. Oplæg i overheads.. www.henrikherloevlund.dk

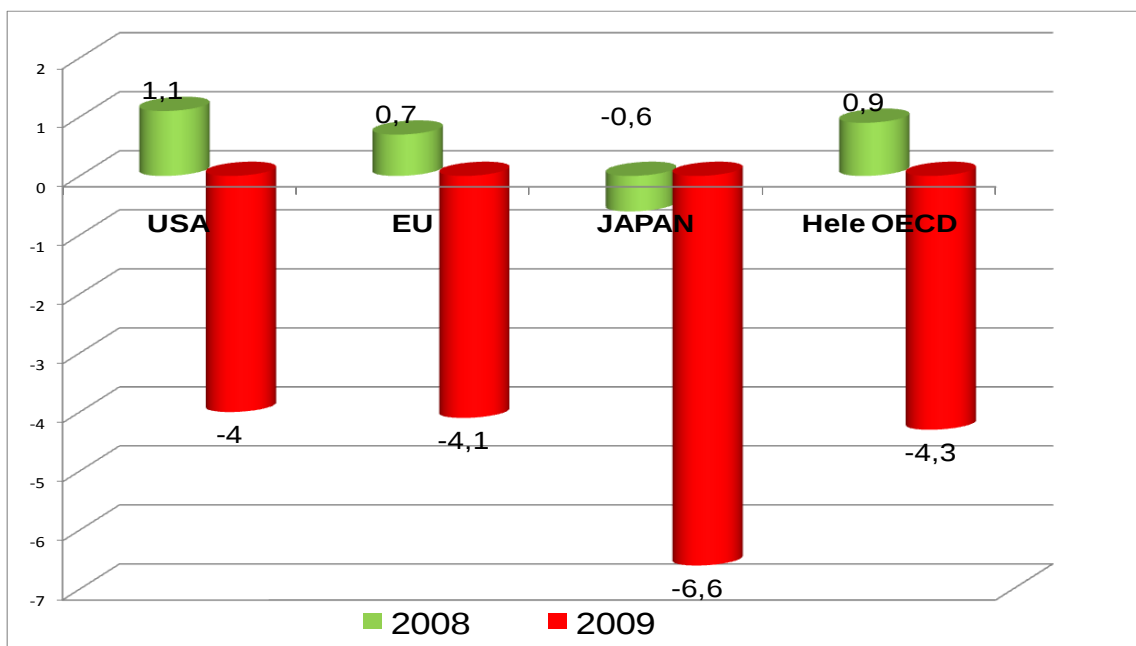
forretningsområder og udvikle en lang række nye produkter, som for en periode har sikret den en stærkere økonomisk fremgang end har været muligt gennem produktive investeringer.⁵

Konsekvensen af tilgangen af finanskapital og den stadig mere hektiske søgen efter hurtig fortjeneste har samtidig med den nyliberalistisk inspirerede deregulering af finansmarkederne fremmet tendensen til spekulative investeringer, som til sidst resulterede i udviklingen af en bolig - og finansboble omkring de såkaldte ”subprimelån”, der - da boblen brød sammen - udløste krisen som ”finanskrise”.

I kraft af finansmarkedernes stærke internationale sammenfletning bredte denne sig i løbet af 2008 fra USA til store dele af den globale finanssektor. Og via den samtidige krise på boligmarkederne og den heraf afsmittende negative virkning på det private forbrug, bolig og erhvervsinvesteringerne og dermed den samlede indenlandske efterspørgsel bredte krisen sig videre til realøkonomierne i USA og resten af verden med heraf følgende kontraktiv virkning på den internationale samhandel og eksportmarkederne⁶.

Den globale økonomiske krise er på en og samme tid en overakkumulations – og efterspørgselskrise. Resultatet af krisen har overalt i den vestlige verden været, at den økonomiske vækst allerede i 2008 faldt drastisk og i 2009 over en bred bank må forventes afløst af direkte fald i økonomierne. Der er således tale om en meget dyb krise.

Figur: Vækst i BNP 2008 og 2009 i USA, EU og Japan samt OECD som helhed (pct).⁷

⁵) Jf. Jespersen, Jesper: Læren af finanskrisen.

⁶) JF. Lund, Henrik Herløv: "Finanskrise truer økonomien". 28. November 2007. www.henrikherloevlund.dk

⁷) Schmidt - Hegel, Klaus: OECD Economic Outlook – An interim Report. 31. Marts 2009.

1.2. KORTEREVARENDE KONJUNKTURNEDSVING ELLER LÆNGEREVARENDE LAVVÆKST?

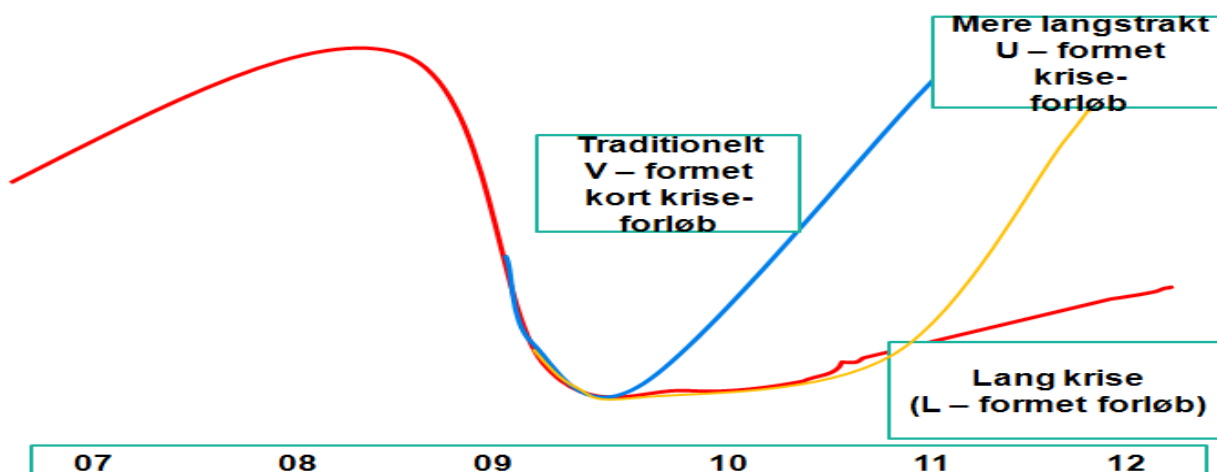
Krisen er således i udstrækning meget omfattende, idet væksten i hele den vestlige verden er faldet under nul, mens ledigheden er for voldsomt opadgående.

På det seneste er der fra bankøkonomer og andre borgerlige økonomer imidlertid kommet mere optimistiske meldinger. Aktiekurserne stiger igen og vi hører i den borgerlige dagspresse hyppigt udtrykt forventninger om, at økonomien er ved at vende eller at den i hvert fald snart vil være begynde at vende.

Disse økonomer taler således om et mere traditionelt V – formet konjunkturforløb med en brat opbremsning ganske vist, men hvor krisen bliver forholdsvis kortvarig og efterfulgt af en hurtig og ganske markant bedring. Krisen vil ifølge disse udmeldinger vende og blive afløst af tilbagevenden til ”mere normale økonomiske tilstande” i andet halvår 2009 eller senest i 2010.⁸

Heroverfor taler andre økonomer imidlertid om, at den aktuelle krise på grund af sin karakter, omfang og dybde må forventes at indvarsle en længere periode med krise, arbejdsløshed og lav økonomisk vækst. Pessimister taler her om en L – formet kurve, hvor dykket i væksten bliver langvarigt og økonomisk bedring kun indtræffer langsomt. Og så er der dem, som tror på en vækstudvikling midt imellem de to ovennævnte – en U – formet kurve, hvor væksten tager sig et gevaldigt dyk inden det går opad igen.⁹

Figur: V- formet, U – formet eller L – formet kriseforløb.¹⁰

⁸) Jf. Nordea: Økonomisk Perspektiv maj 2009.

⁹) Jf. Steensgaard, Nikolaj: USA hurtigere ud af krisen end Europa. Berlingske 3. Maj 2008.

¹⁰) Jf. den amerikanske økonomiprofessor Nouriel Roubini. (også kaldet Dr. Doom, fordi han før alle andre forudså finanskrisen)

Der er imidlertid næppe økonomisk grundlag for at tale om, at krisen snart vil være overstået, tværtimod. De realiteter, som de optimistiske udmeldinger baserer sig på, handler om, at den økonomiske krise overalt i den vestlige verden siden 2. halvår 2008 har overgået alt, hvad vi har set i mange år, hvad angår styrtdyk i centrale økonomiske indikatorer: Styrtdyk i privat forbrug, styrtdyk i boligbyggeri og boliginvesteringer, styrtdyk i eksport.

Der er dog det lille element af sandhed i de ”optimistiske budskaber” fra borgerlige økonomer, at disse styrtdyk naturligvis ikke kan og vil fortsætte i det uendelige. På et tidspunkt vil faldet naturligvis begynde flade ud og afløses så småt af en begyndende vækst igen

MEN – hermed starter jo først klatreturen op igen fra en økonomisk vækst i BNP fra – 4,5 procent og tilbage til en normal positiv vækst rate på omkring + 1½ til 2 procent af BNP.

Denne tilbagevenden vil blive vanskelig af flere forskellige grunde:

For det første er den aktuelle krise som anført startet som en kombineret finans – og boligkrise, der er indbyrdes tæt forbundne, hvorfor overvindelsen af den finansielle krise i høj grad vil på udviklingen på boligmarkedet. Økonomiske erfaringer viser her, at prisfaldene efter punkteringen af en boligboble normalt tager fire år og de viser, at sammenfaldet af en generel økonomisk nedtur og en punkteret boligboble er yderst uheldig. Ikke alene bliver den økonomiske nedtur mere langvarig, den går også hårdere ud over beskæftigelsen¹¹.

For det andet har krisen både i det finansielle system og på boligmarkederne ramt hårdt og dybt i form af store prisfald på boliger og aktier og dermed påført boligejere og banker store tab. Ifølge et skøn har banker og andre finansielle institutioner i USA tabt omkring 3 tusind mia. dollars på lån og værdipapirer, mens tabene for resten af verden beløber sig til omkring 1.000 mia. dollars.¹².

Konsekvensen er, at mange amerikanske og udenlandske banker i realiteten er insolvente eller tæt på grund af disse massive tab, som man på grund af den fortsatte krise tilmed ikke har set enden på. De vil tage lang tid og kræve massiv statslig hjælp før det finansielle system overvinder disse tab og kan vende tilbage til et mere normalt kreditmarked.

Her har de forskellige hjælpepakker i USA har for bankhjælpepakkeres vedkommende nok formentlig forhindret en total nedsmeltning af det finansielle system, men har ikke kunnet forhindre den voldsomme kreditstramning.

Samtidig påføres nu også de industrielle virksomheder nu også betydelige tab som følge af finanskrisen forplantning til realøkonomien..

¹¹) Jf. Lougani, Prakash: House prices compounding crisis. IMF. Oktober 2008.

¹²) Jf. Nouriel Roubini citeret i ”Aktiemarkedets optimisme mangler kendsgerninger”. Børsen 15/4-09.

De gigantiske omfang af alle disse tab vil bidrage til at forlænge krisen. Og en overvindelse af krisen og genskabelse af tilliden til det finansielle system vil kræve en restrukturering af spillerreglerne på og for de finansielle markeder, hvilket givet vil tage tid og blive genstand for politisk kamp med finanskapitalen.

Hertil kommer for det tredje, at krisen endvidere nu – som foran anført - for længst også har bredt sig fra finanskrise til realøkonomisk krise, hvilket udgør en ond cirkel, hvor den dybe økonomisk nedtur gør tabene på de finansielle markeder endnu større, og hvor de stadig større finansielle tab og en finansiell nedsmeltning gør den økonomiske nedtur endnu værre¹³.

De store og fortsatte tab for boligejerne og den stærkt stigende arbejdsløshed skaber stærkt negative forventninger hos lønmodtagere og forbrugere, der manes til forsigtighed og til at nedbringe gæld og spare op i stedet for at forbruge. Og den på grund heraf faldende indenlandske og udenlandske efterspørgsel har igen sendt virksomhedernes forventninger og dermed deres investeringer i kulkældereren. Krisens dybde taget i betragtning vil disse negative forventninger og den heraf følgende økonomisk tilbageholdenhed kun ændre sig langsomt og jo længere krisen hermed bliver, jo længere vil også pessimismen og forsigtigheden holde sig og herigennem igen bidrage til at forlænge krisen.

Obama – regeringens finansielle hjælpepakke med øgede offentlige investeringer peger i denne forbindelse nok i den rigtige retning og har ikke mindst bidraget til at forebygge en yderligere økonomisk nedsmeltning til en egentlig depression. Men mange af tiltagene heri er længeresigtede og vil først få økonomisk virkning i de følgende år¹⁴. De kan derfor nok bidrage til at bremse nedturen og genskabe en vis vækst, men næppe forhindre, at der blive tale om et længerevarende kriseforløb.

Endelig er krisen for det fjerde ikke mindst en krise for den amerikanske model for økonomisk vækst, der har været baseret på offentligt og privat forbrug baseret på massiv og stigende gældsætning (bl.a. til USA's krigsførelse). USA har derfor i årevis haft betydeligt underskud på både betalingsbalance og offentlige finanser, hvilket kun har kunnet lade sig gøre gennem massiv kapitaltilførel fra navnlig Kina samt arabiske olielande¹⁵. Dette indebærer ikke blot en politisk svækkelse af USA, men vil i længden også være økonomisk uholdbart.

Aktuelt er fokus i USA på at bremse og modvirke krisen, men på længere sigt tvinges USA til en større økonomisk tilbageholdenhed. Men da USA er verdensøkonomiens lokomotiv vil dette i sig selv bidrage til at forhale økonomiens bedring.

Tilbagegangen til ”mere normale økonomiske tilstande” og ny økonomisk vækst kan således ikke forudsættes at gå hurtigt, hverken i den globale økonomi eller – sammenhængende hermed – i dansk økonomi. Så dybt, så bredt og så globalt som nedsvinget har været kan det tage år, førend den globale såvel som den danske økonomi er kommet sig. Og det afgørende er, at indtil de kriseramte økonomier

¹³) Jf. oven anførte værk.

¹⁴) Jf. N. Roubini i ”Aktiehop er en død kat”, Børsen 16.03.09.

¹⁵) Jf. Husson, Michel: Kapitalismen efter den amerikanske boligkrise. Interview 16.05.08

har gennemført denne lange og møjsommelige tilbagetur til positive vækstrater på 1½ til 2 procent – SÅ LÆNGE VIL ARBEJDSLØSHEDEN FORTSÆTTE MED AT STIGE.

Bag de angiveligt optimistiske meldinger om en ”økonomisk vending” om ½ til et år ligger således den for den almindelige befolkning barske økonomiske realitet, at den økonomiske krise og hermed stigningen i arbejdsløsheden sandsynligvis vil fortsætte 3 til 4 år endnu eller måske længere.

Dvs. et U – formet kriseforløb eller i værste tilfælde et L- formet.

Det kan meget vel være, at aktiekurser og investornøgletal inden da er vendt tilbage til ”mere normale tilstande”, men for den almindelige kan krisen fortsætte i en årrække endnu i form af stigende arbejdsløshed og svag lønudvikling, hvis der som sagt ikke føres en anderledes målrettet og effektiv økonomisk politik.

2. KRISEN I DANMARK: BAGGRUNDE OG UDSIGTER.

2.1. KOMBINATION AF INTERNATIONAL OG INDENLANDSK KRISE.

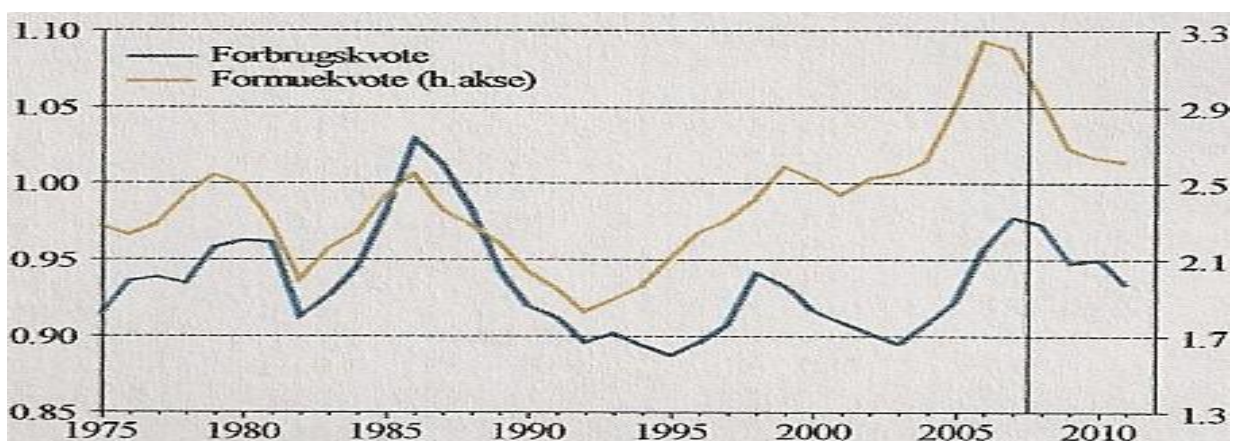
Danmark havde i perioden 2003 til 2007 et betydeligt økonomisk opsving, som i andet halvår 2007/første halvår 2008 tydeligere blev bremsset af krisetendenser.

Det er klart, at såvel opsvinget som den økonomiske krise i Danmark i betydeligt omfang hænger sammen med den internationale krise. Opsvinget i Danmark blev stimuleret dels af den internationale kreditrigelighed og den lave rente i begyndelsen af 2000 - årene, dels af fremgangen på eksportmarkederne som følge af den internationale konjunkturopgang.

I opgangsperioden deltog danske banker også i og er siden blevet påført tab af den type risikobetonet og spekulativt præget investeringer, som navnlig i USA blev den direkte anledning til finanskrisen. Og det danske finansielle system – og herigennem videre boligmarked og virksomheder – blev ramt af den kraftige internationale kreditstramning og de stigende bankrenter, som umiddelbart i kølvandet på finanskrisen i 2008.

Men samtidig har såvel det danske økonomiske opsving såvel nedsvinget haft sin egen baggrund og dynamik. VK – regeringens lånereformer i 2002 med indførelse af rentetilpasningslån og afdragsfrie lån førte i forening med regeringens stop for ikke mindst ejendomsværdiskatten til en særlig kraftig optur på det danske boligmarked - en dansk "boligboble", som igen i vid udstrækning blev omsat i stigende privat forbrug via låntagning i de stigende friværdier.

Figur: Udvikling af boligformue og forbrugskvote i Danmark 1975 til 2008 samt prognose 2008 til 2013¹⁶

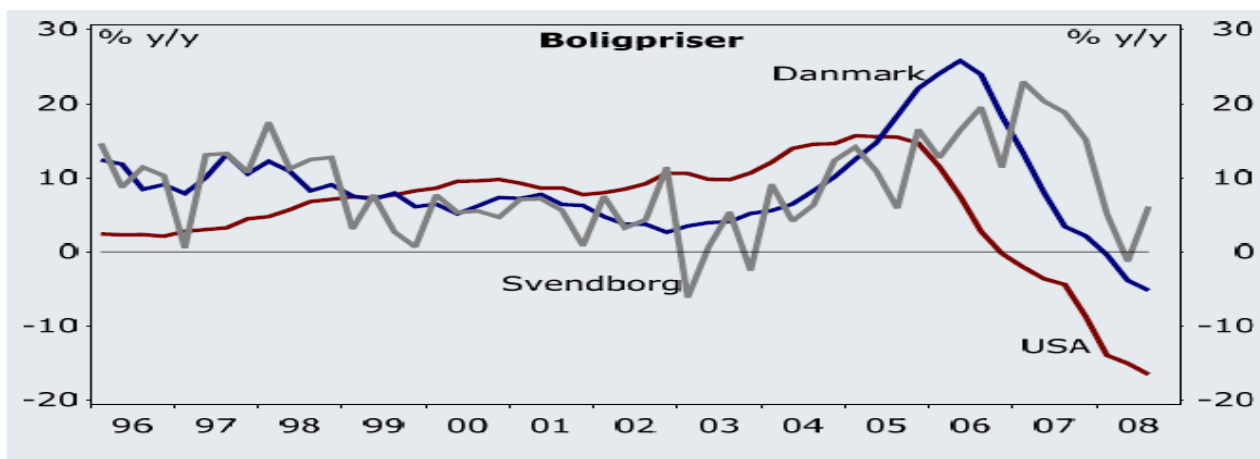

¹⁶) Kilde: Det Økonomiske Råd: Dansk Økonomi Forår 2008.

Denne lånefinansierede ”forbrugsfest”¹⁷ styrkedes yderligere gennem favoriseringen af øget privat forbrug i regeringens økonomisk politik og skabte grundlag for et særligt kraftigt dansk opsving, hvor bolig – og erhvervsinvesteringer ikke mindst boom’ede i kølvandet på stigende privat forbrug og indenlandsk efterspørgsel.

Men allerede sidst i 2007/begyndelsen af 2008 begyndte denne særlige ”Fogh ´ske” udviklingsmodel at krakelere som følge af både ”boblen på boligmarkedet” og boligprisernes deraf følgende himmelflugt i forhold til efterspørgslen, men selvfølgelig også influeret af stigende internationale og begyndende stagnation på boligmarkederne internationalt set. Resultatet blev starten på et kraftigt prisfald på det danske boligmarked, som igen mere og mere satte en bremse på forbrugslåntagningen.

Figur: Boligpriser i USA og Danmark¹⁸

Hermed løb den indenlandske motor for det særligt kraftige økonomiske opsving i Danmark i gradvist tør for benzin, vækstraterne i det private forbrug begyndte at falde og dermed grundlaget for det hidtidige høje niveau i investeringer i Danmark.

2.2. DYBDE OG VARIGHED AF KRISEN I DANSK ØKONOMI.

Den økonomiske krise i Danmark hænger som anført naturligvis sammen med den internationale finans – og økonomikrise, herunder ikke mindst kreditstramninger og fald i den udenlandske efterspørgsel. Men samtidig er den økonomiske krise i Danmark også i væsentligt omfang affødt og forstærket af den særlige danske kriseårsager, den danske boligboble og forbrugsfest for lånte penge.

¹⁷) Jf. Lund, Henrik Herløv : Foghs forbrugsfest for lånte penge slut. 1. Okt. 2008. www.henrikherloevlund.dk

¹⁸) Kilde: Nordea

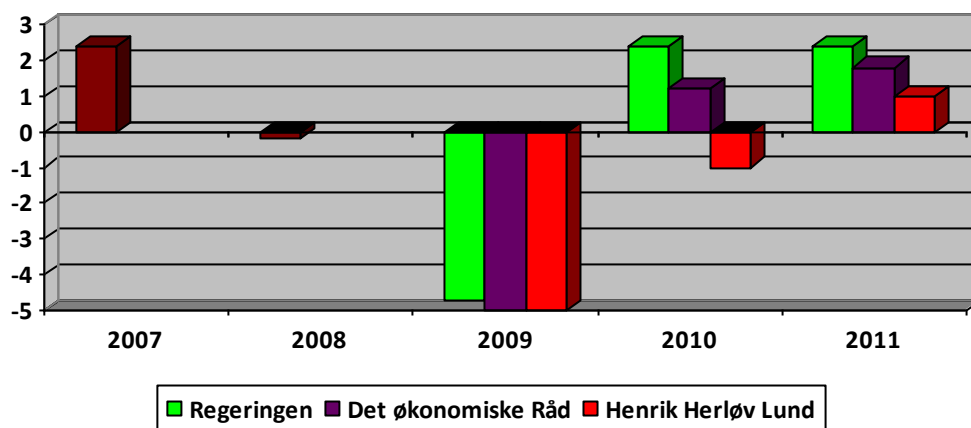
Krisen i Danmark er således en kombination af international finans – og eksportkrise OG af indenlandsk bolig - og forbrugskrise, der tilsammen har påvirket efterspørgsel for og investeringer i det danske erhvervsliv kraftigt. Derfor må den økonomiske krise i Danmark også vurderes at blive ganske dyb og langvarighed.

Økonomisk fremgang i Danmark vil ikke alene kræve økonomisk bedring på de internationale finans – og eksportmarkeder, men forudsætter også overvindelse af den danske boligkrise, hvilket efter boligprisernes himmeltur under boligboblen ikke mindst forudsætter et betydeligt prisfald på muligvis helt op til 25 procent i forhold til, da de toppede.¹⁹ En så stor tilpasning vil i sagens natur blive ganske langvarig.

Tegnene på en sådan dyb og langvarig økonomisk krise i Danmark er da også tydelige.

Som anført har det private forbrug i høj grad været motoren for det økonomiske opsving, men væksten i det private forbrug i Danmark begyndte allerede fra 2007 at stagnere og for så i 2008, navnlig andet halvår ligefrem at styrtdykke. På baggrund af såvel bolig- og kreditkrisen som den i 2009 uundgåeligt voldsomt stigende ledighed må i 2009 forventes at det private forbrug for året som helhed ligesom skrumper markant, jf. nedenstående figur.

Figur: Realvækst i det private forbrug i Danmark 2006 – 2011 (pct.)²⁰

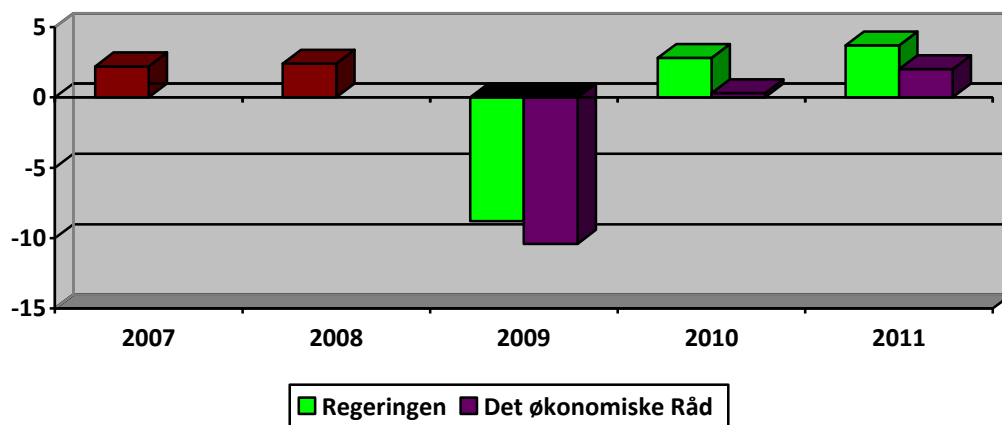
¹⁹) Jf. Det økonomiske Råd: Dansk Økonomi Efterår 2008 samt jf. Lougani, Prakash: House prices compounding crisis. IMF. Oktober 2008

²⁰) Kilde 2005 til 2008 Nyt fra Danmarks Statistik. Kilde de forskellige prognoser 2009 - 2011: Økonomisk Redegørelse dec. 09, s 10, Dansk Økonomi Efterår 2009, s 30 samt egen vurdering (nyt skøn) i " Lund, Henrik Herløv: ØKONOMISK REDEGØRELSE DEC. 09: Regeringen undervurderer igen krisen og arbejdsløsheden og fastholder fejlslagen politik. Dec. 09" www.henrikherloevlund.dk/artikler/OekRed09.doc "

Samtidig er Danmark i sagens natur også blevet hårdt ramt af den voldsomme kontraktion i den internationale samhandel og dermed hermed følgende kraftige efterspørgselsnedgang ikke mindst på de centrale danske eksportmarkeder, Tyskland, England, Sverige og USA, der alle er blevet hårdt ramt af den internationale finans- og økonomikrise.

Resultatet har også været et styrtdyk siden andet halvår 2008 for dansk eksport. Og eftersom krisen og dermed efterspørgselsfaldet på de centrale danske eksportmarkeder tegner til at blive dyb samtidig med at dansk eksport også rammes af et betydeligt fald i valutakurserne for de pågældende markeder²¹ må den danske eksport i 2009 forventes at falde stærkt og først over en længere periode at vende tilbage til mere velkendte vækstrater.

Figur: Realvækst i dansk eksport 2007 – 2011 (pct.)²².

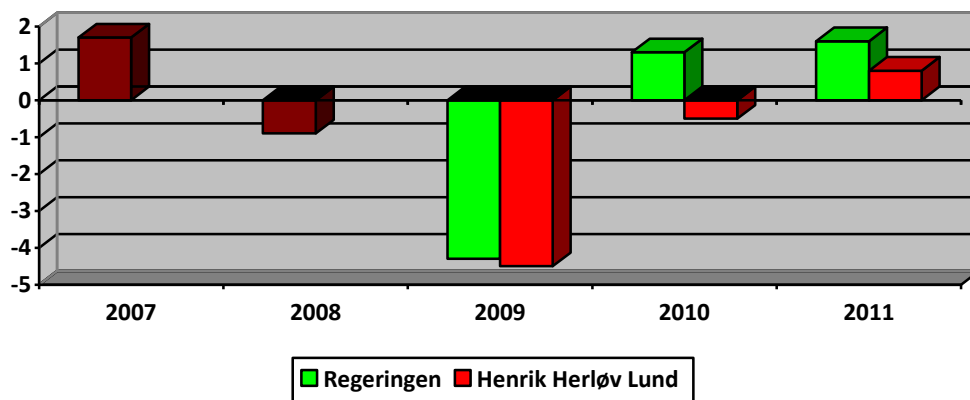
²¹) Jf. Skovgaard, Lars Erik: Dansk eksport rasler ned. Berlingske, onsdag den 8. april 2009.

²²) Kilde til prognose 2010 - 2011: Økonomisk Redegørelse dec. 09, s 10, Dansk Økonomi Efterår 2009, s 30 samt egen vurdering i " Lund, Henrik Herløv: ØKONOMISK REDEGØRELSE DEC. 09: Regeringen undervurderer igen krisen og arbejdsløsheden og fastholder fejlslagen politik. Dec. 09" www.henrikherloevlund.dk/artikler/OekRed09.doc "

Med styrtdyk i både det private forbrug og eksporten samt krise på boligmarkederne siger det sig selv, at et tilsvarende fald rammer ikke blot boligbyggeri og boliginvesteringer men også erhvervsinvesteringer fra 2008 til 2009. Boliginvesteringerne lå for et par år siden på 4 – 6 procents realvækst, men må i 2009 forventes at komme ud for negativ vækst på – 6 til – 8 procent. Og erhvervsinvesteringerne må fra + 4 til 5 procents realvækst for et par år siden forventes at falde – 5 til – 6 procent i 2009. Da såvel det private forbrug som eksporten må forventes fortsat at være kriseramte også i de kommende år, må også investeringsniveauet forventes kun at stige langsomt.

Den samlede økonomiske vækst i Danmark vil naturligvis med styrtdyk i både privatforbrug, investeringer og eksport i 2009 og det må her forventes, at der først langsomt vil blive tale om højere økonomisk vækst. Den samlede økonomiske vækst må også i 2010 stadig forventes at være svagt negativ eller i bedste tilfælde nulvækst og først i 2013/2014 at vende tilbage til mere normale vækstrater på over 1½ procent.

Figur: Realvækst i BNP i Danmark (pct.) 2007 til 2011²³.

Hermed vil der i 2009 blive tale om det største fald i BNP i årtier, ja på denne side af den store depression i 20'erne og 30'erne.

²³) Kilde: Økonomisk Redegørelse dec. 09, s 10 samt " Lund, Henrik Herløv: ØKONOMISK REDEGØRELSE DEC. 09: Regeringen undervurderer igen krisen og arbejdsløsheden og fastholder fejlslagen politik. Dec. 09" www.henrikherloevlund.dk/artikler/OekRed09.doc "

2.3. STOR LEDIGHED OG STORT VELSTANDSTAB I DANMARK DE KOMMENDE ÅR?

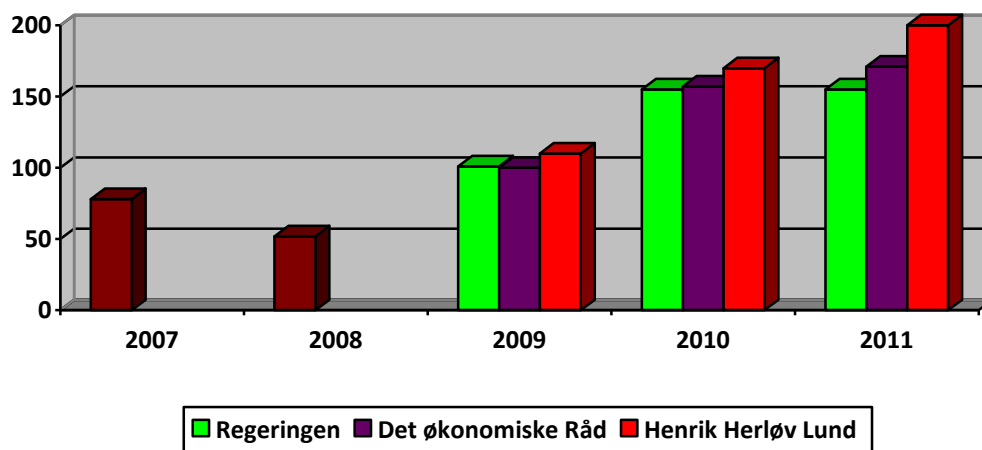
Det siger sig selv, at med disse økonomiske udsigter vil 2009 blive et år, hvor ledigheden eksploderer. Det voldsomme fald i både indenlandsk og udenlandsk efterspørgsel og i den økonomiske vækst vil blive ledsaget af en voldsomt stigende arbejdsløshed.

Alene i 2009 må ledigheden forventes at stige med op til 80.000 i forhold til medio 2008 dvs. at antallet af arbejdsløse ved udgangen året er steget til omkring op mod 130.000²⁴.

Med udsigterne til fortsat økonomis krise og økonomisk lavvækst også i de kommende år vil ledigheden uundgåeligt vokse. Normalt er det en økonomisk tommelfingerregel, at når den økonomiske vækst er lavere end produktivitetsudviklingen på ca. 1,5 procent årligt, så falder beskæftigelsen. Er den økonomiske vækst fx lig nul, vil beskæftigelsen falde med 40 til 45.000 personer – og ledigheden næsten stige tilsvarende.

Således kan ledighedsniveauet ved udgangen af 2010 forventes at ligge omkring 175.000 personer. og i løbet af de kommende år kan - jf. overvejelserne om krisens langstrakte karakter - belygtes, at ledigheden vil stige yderligere op imod 200.000 ved udgangen af 2011.

Figur: Registreret ledighed i Danmark 2008 til 2011²⁵.

²⁴) Jf. Bjørsted, Erik og Pedersen, Frederik I: Over 80.000 arbejdsløse – risiko for det dobbelte i 2010. AE-rådet. 30.04.09

²⁵) Kilde: Økonomisk Redegørelse dec. 09, s 10, Dansk Økonomi Efterår 2009, s 5 samt egen vurdering i " Lund, Henrik Herløv: ØKONOMISK REDEGØRELSE DEC. 09: Regeringen undervurderer igen krisen og arbejdsløsheden og fastholder fejlslagen politik. Dec. 09" www.henrikherloevlund.dk/artikler/OekRed09.doc "

Bag de angiveligt optimistiske meldinger om en ”økonomisk vending” om ½ til et år ligger således den for den almindelige befolkning barske økonomiske realitet, at den økonomiske krise og hermed stigningen i arbejdsløsheden sandsynligvis vil fortsætte 3 til 4 år frem til vi i 2011 formentlig der oppe på en arbejdsløshed på omkring 200.000.

Det kan således godt være, at aktiekurser og investornøgletal inden da er vendt tilbage til ”mere normale tilstande”, men for den almindelige lønmodtager vil krisen fortsætte i en årrække endnu i form af stigende arbejdsløshed og forringet indkomstudvikling, hvis der som sagt ikke føres en anderledes målrettet og effektiv økonomisk politik.

Og det danske samfund som helhed vil blive komme til at lide et meget stort velstandstab.

Det danske bruttonationalprodukt (BNP) udgør 1.800 milliarder kroner eller omkring 350.000 kroner per indbygger. I de sidste 100 år er dette BNP steget med tæt ved to procent årligt. Så ved en nogenlunde »normal« realvækst på et historisk niveau stiger velstanden med omkring 35 milliarder kroner årligt²⁶

Da den samlede økonomiske realvækst i 2008 som følge af styrtstykket i anden halvår formentlig ende på omkring – 1 procent, vil krisen i 2008 allerede have kostet det danske samfund omkring 55 mia. kr.

Jo dybere krisen bliver i de kommende år og jo længere, jo større vil dette velstandstab blive.

Tabel: Velstandstab 2009 – 2013²⁷.

	Væksttab (pct. i forhold til historisk vækst)	Velstandstab (mia. kr)
2009	6,5	115
2010	3	54
2011	1	15
I ALT for hele perioden 2009 til 2011	10,5	184

Note: Forudsat de tidligere anførte reale vækstprocenter for BNP i Danmark 2009 til 2013.

²⁶) JF. Skovgaard, Lars Erik: Kæmperegning venter danskerne forud. Berlingske Tidende, 14. December 2008.

²⁷) Siden 1. Udgave opjusteret for 2009, jf. nye tal fra DS vedr. stort fald i BNP i 2. Kvartal 2009.

Bliver krisen så dyb og langvarig som tidligere vurderet, vil det samlede velstandstab som fremgået løbe op i 184 mia. kr for perioden 2009 – 2011.

Også det offentlige vil krisen koste dyrt.

Hvis en person, der har været i fuldtidsarbejde, i stedet kommer fuldtids på gennemsnitlig overførselsindkomst, taber det offentlige 141.000 i skatteindtægter og samtidig øges de offentlige udgifter med 131.000 kr. I alt taber den offentlige økonomi således 272.000 kr pr hver gang en fuldtidsbeskæftiget fuldtids kommer på gennemsnitlig overførselsindkomst ²⁸.

Tabel: Årligt offentlig tab som følge af øget arbejdsløshed 2009 – 2011²⁹.

	Stigning i antal gns. fuldtidsarbejdsløse - årspersoner-	Årligt offentlig tab i forhold til 2008 (øgede offentlige udgifter og mistede offentlige skatteindtægter) - mia. kr.
2009	80.000	22
2010	60.000	10
2011	30.000	8
I ALT for hele perioden 2009 - 2011	170.000	40

Note: Forudsat den tidligere ledighedsudvikling 2009 til 2013.

Det akkumulerede tab for den offentlige økonomi vil således for hele perioden 2009 til 2011 løbe op i omkring 40 mia. kr.

²⁸) Jf. Arbejdsmarkedskommissionen: Mere velfærd kræver mere arbejde. 23. April 2008.

²⁹) Rettet i forhold til 1. Udgave.

3. REGERINGENS KRISEPOLITIK OG ALTERNATIVER HERTIL!

3.1. REGERINGENS KRISEPOLITIK: ”FORBRUGE OS UD AF KRISEN”.

Vi står således med den dybeste krise i dansk økonomi siden krigen, måske den største krise siden den store depression i mellemkrigstiden. En krise, som vil koste Danmark dyrt i tabt velstand og øgede offentlige udgifter.

Hvad byder så regeringens økonomiske politik med hensyn til at bremse og modvirke denne krise, den dermed stigende ledighed, tab af velstand og øgede offentlige udgifter.

Regeringens strategi hidtil har været kendetegnet ved følgende:

1. **Spare på krudtet (”krudtet skal holdes tørt”)** = Drypvise væksttiltag når ledigheden tager overhånd
2. **Det er øget privat forbrug, der skal trække os ud af krisen** dvs. vi skal forbruge os ud af krisen.
3. **Krisen forventes at være korterevarende, hvorefter vi vender tilbage til højkonjunktorens arbejdskraftkraftmangel:** Øget udbud af arbejdskraft står derfor stadig højt på dagsordenen for den økonomiske politik

Jf. ovenstående er udgangspunktet for regeringens krisestrategi, at krisen indtil nu for regeringen (og Nationalbankdirektøren) egentlig repræsenterer en nødvendig og tiltrængt ”tilpasning” til den strukturelle arbejdsløshed alias den ”naturlige” arbejdsløshed, der er nødvendig for at holde lønmodtagerne i ave og lønudviklingen nede. Denne naturlige arbejdsløshed har i de senere år været fastsat lidt forskelligt af Finansministeriet i et interval mellem 110 og 125.000 fuldtidsledige.

Regeringen mener dybest set, at det vil være økonomisk skadeligt at gøre noget mere omfattende mod krisen før dette arbejdsløshedsniveau er nået. Derfor skal ”krudtet holdes tørt” formentlig i hvert fald indtil da dvs. der skal foreløbig kun iværksættes små og drypvise væksttiltag for at imødegå krisen.

Regeringens hidtidige krisepolitik har ganske fulgt denne recept: Man iværksat en lang række mindre tiltag (udbetaling af SP – pension, underfinansiering af skattereform, renoveringspulje og forhøjelse af kommunal anlægsramme i 2009).

Jf. nedenanførte tabel er den samlede beskæftigelseseffekt heraf begrænset og for at få det til at se ud af mere har regeringen derfor i Forårspakke 2.0 indregnet økonomisk – politiske tiltag, som er iværksat uafhængigt af krisen og før denne (skattelettelser fra 2007, trafikforlig).

Tabel: Samlet beskæftigelseseffekt 2009 og 2010 af regeringens væksttiltag³⁰.

	2009	2010
Finanslov, herunder skattelettelser fra 07	+10.000	+7.000
Trafikforlig	+2.000	+3.000
Udbetaling af SP pension (1/4 respektive 1/2)	2 - 4.000	3 – 6.000
Underfinansiering af skattereform		+3.000
Renoveringspulje, kommunal anlægsramme	+4.000	+2.000
SAMLET EFFEKT	+18 – 20.000	+ 18 – 21.

Konsekvensen af denne åbenlyst ”fodsløbende” holdning er imidlertid, at regeringen ikke gør noget effektivt for at modvirke krisen og ledigheden. Alene i marts 2009 steg ledigheden på en måned med 10.600 personer og den må for hele 2009 forventes at stige med mindst 80.000 personer, muligvis mere.

Regeringens væksttiltag i 09 svarer altså kun til ledighedsstigningen i 2-3 måneder. Det er alt for lidt til effektivt at imødegå og dæmme op for krisen og ledighedsudviklingen. Og da evt. yderligere økonomisk politiske tiltag vil ½ til 1 år for at få fuld og effektiv effekt, er konsekvensen af regeringens alt for langsomme og små krisetiltag er, at KRISEN OG ARBEJDSLØSHEDEN BIDER SIG FAST INDEN REGERINGEN GØR NOGET.

Det er imidlertid ganske bevidst og med fuldt overlæg, når regeringen ”gør så lidt som muligt”, når det bare ser ud af en hel masse.

³⁰) Kilde : Forårspakke 2.0 samt Pedersen, Frederik E og Madsen, Martin: Forårspakke 2.0 tager kun toppen af ledighedsstigning. AE – rådet. 3. Marts 2008.

Hertil kommer, at det andet kernepunkt i regeringens krisestrategi også indebærer, at den økonomisk politik bliver ineffektiv. Som anført er det for regeringens økonomiske politik – af ideologiske grunde – centralt, at det er det private forbrug, der skal trække dansk økonomi ud af krisen. De centrale elementer i regeringens hidtidige krisestrategi har gået på at øge den disponible indkomst i den forventning, at herved vil det private forbrug og dermed den indenlandske efterspørgsel også stige, sikre afsætning for de private virksomheder og forhåbentligt stimulere deres investeringer.

Problemet er imidlertid – jf. foran -, at med krisen, den tiltagende ledighed samt prisfaldene på boligmarkedet – er forbrugertilliden og forbrugskvoten i hastigt fald og må for hele 2009 forventes at blive negativt. Og selvom faldet måske står foran at aftage og ophøre, vil det private forbrug i 2009 og muligvis også 2010 samlet udvise negativ vækst. Dvs. at forbrugerne i højere grad sparer op eller nedbringer (bolig)gæld i stedet for – som forudsat af regeringen – at forbruge.

Hertil kommer, at en betydelig del af mere private forbrug, som måtte blive afholdt, også vil rette sig mod import og derfor ikke skabe arbejdspladser i Danmark. Det synes fx at blive tilfælde i forbindelse med udbetalingen af SP – opsparingen, hvor rejsebranchen i hvert fald øjner betydelige muligheder for at øge salget af udlandsrejser for sommerferien.

Strategien om, at vi skal forbruge os ud af krisen er således, på ingen måde effektiv, men er det er tydeligvis heller ikke det, men derimod nyliberal ideologi, som det handler om for regeringen.

Endelig har regeringen som det tredje kerneelement i sin strategi hidtil fastholdt en forventning om, at krisen vil være korterevarende og vende i 2010. Samtidig understeges det fra såvel arbejdsgiverside og regeringen, at den økonomiske politik må fastholde et sigte om at ”forbedre strukturerne på længere sigt”. Herved forstås, at der efter krisen igen vil være arbejdskraftmangel og derfor må gennemføres reformer, der øger arbejdskraftudbuddet.

Dette var ikke mindst begrundelsen for skattereformen i forårspakke 2.0. at den på længere sigt øgede arbejdsudbuddet ³¹. Og det er også sigtet for den af regeringen nedsatte Arbejdsmarkedskommission og dens endelig rapport 20. August 2009.

Men problemet vil - som vi har set - de næste 3 - 5 år være det modsatte, idet der må forventes fortsat stigende og høj ledighed helt op til op mod 300.000 ledige ved udgangen af 2012. Fremtiden en årrække frem byder således ikke på arbejdskraftmangel, men JOBMANGEL.

Regeringen strategi med at gennemføre strukturreformer, der skal sikre et øget udbud af arbejdskraft, er således i bedste tilfælde endnu et udtryk for en ineffektiv økonomisk politik. I værste tilfælde en direkte forkert og arbejdsløshedsskabende politik, idet øget arbejdsudbud de næste 3 – 5 IKKE vil skabe mere beskæftigelse. Snarere vil der være risiko for den modsatte effekt: Øget arbejdsløshed

³¹ Jf. Lund, Henrik Herløv: Skattereformen i Forårspakke 2.0: Fordelingspolitisk, samfundsøkonomisk og klimamæssig effekt. Og hvad er alternativet? 27. Marts 09. www.henrikherloevlund.dk

Alt i alt betegner regeringens vækst- eller krisestrategi med sin blanding af drypvise beskæftigelsestiltag, satsen på at vi skal forbruge os ud af krisen samt på arbejdsudbudsøgende ”strukture reformer” en særdeles ineffektiv strategi og politik overfor krisen og arbejdsløsheden?

En beskæftigelsesstrategi, der bygger på skattelettelse og privat forbrug, nærmer sig således at kaste gode penge efter dårlige.

3.2. OPPOSITIONENS VÆKSTPAKKE: ”BYGGE OS UD AF KRISEN”.

Det er på denne baggrund selvsagt væsentligt, hvorvidt der fra den politiske oppositions side stilles et klart og effektivt alternativ op hertil.

Oppositionens (Socialdemokraternes) modspil til regeringen har bestået i forslag om en vækstpakke over 2 år til samlet 34 mia. kr. Kernen i planen er øgede offentlige investeringer på en lang række områder:

- klima, energi og miljø
- udbygning og vedligeholdelse af offentlige institutioner
- øget investering i kollektiv trafik
- øget boligbyggeri, byudvikling og vedligeholdelse
- nye tilbud om uddannelse og omstilling på arbejdsmarkedet.³²

Herigennem vil socialdemokraterne over 2 år skabe i alt yderligere 42.000 arbejdspladser.

Tabel: Effekt af socialdemokraternes vækstplan³³.

	2009	2010
Beskæftigelse (1.000 personer)	18	24
BNP	0,9	1,1

³²) Socialdemokraternes vækstplan, februar 2009.

³³) Oven anførte værk, s. 11.

Det må i denne forbindelse klart anerkendes, at offentlige investeringer er mere effektive til at skabe beskæftigelse end skattelettelser. Det ”spild” i form af opsparing og import, som der vil være ved skattelettelser/øget privat forbrug, vil der ikke være ved offentlige investeringer. Vi får således mere for de samme penge ved at øge de offentlige investeringer end ved at pumpe pengene ud til skattelettelser.

Samtidig er der kommet en udmelding fra Socialdemokratiet imod øget offentlig beskæftigelse: ”Det ville være uansvarligt at ansætte flere i den offentlige sektor, fordi det ville udvide den i en krisesituation, hvor offentlige investeringer skal målrettes til at sætte gang i den kriseramte private sektor”.³⁴

Hvor VK – regeringen vil forbruge sig ud af krisen, kan krisestrategien for Socialdemokraterne således karakteriseres som ”at bygge sig ud af krisen”.

Imidlertid må også Socialdemokratiets vækstplan vurderes i forhold til dybden og varigheden af krisen og dermed omfanget af ledigheden de kommende år. Som det er fremgået foran må ledigheden i 2009 og frem til udgangen af 2010 vurderes at stige med samlet omkring 130.000 personer.

I forhold hertil vil 42.000 yderligere arbejdspladser anerkendes som et godt skridt i den rigtige retning. Men i forhold til arbejdsløshedsudviklingen langt fra tilstrækkeligt. Og beskæftigelseseffekten vil da heller ikke være meget større end VK – regeringens samlede vækstinitiativer, selvom man som anført kan diskutere regeringens metode med at indregne rub og stub, herunder allerede gennemførte initiativer, som beskæftigelseskabelse.

Der vil endvidere være grænse for, hvor stor merbeskæftigelse yderligere der kan skabes gennem offentlige investeringer. Det hænger sammen med, at offentlige investeringer er en meget dyr måde at skabe øget beskæftigelse. Som det også fremgår af Socialdemokraternes vækstplan koster en ekstra arbejdsplads op mod 1 mio. kr. Hvorimod udgiften til øget offentlig beskæftigelse er under det halve pr. arbejdsplads

Øgede offentlige investeringer er således nok et vigtigt bidrag til en effektiv økonomisk politisk mod krisen, men øgede offentlige investeringer kan i sig selv langt fra dæmme tilstrækkeligt op for ledighedsstigningen.

Det er således ikke realistisk blot at ”bygge sig ud af krisen”.

³⁴) Jf. Helle Thorning Schmidt i Jyllandsposten 18. April 2009.

3.3. EN ALTERNATIV KRISEPOLITIK, INKL. ØGET OFFENTLIG BESKÆFTIGELSE.

En effektiv krisepolitik må således kombinere øgede offentlige investeringer med øget offentlig beskæftigelse, hvis jobskabelsen skal have et tilstrækkeligt stort omfang i forhold ledighedsstigningen de nærmeste år.

Endvidere er der spørgsmålet om mest muligt i arbejdspladser for pengene?

Som vi har set er en krisepolitik, der bygger på skattelettelser og ”forbruge sig ud af krisen”, være så ineffektiv, at det nærmer sig at kaste gode penge efter dårlige. En vækstpolitik, der i hovedsagen bygger på øgede offentlige investeringer, vil være økonomisk betydeligt mere effektiv, men til gengæld meget dyr og vil dermed formentlig forblive utilstrækkelig af omfang. I forhold hertil vil en krisepolitik, der udover øgede offentlige investeringer også indbefatter øget offentlig beskæftigelse, være betydeligt mere økonomisk effektiv.

Under VK – regeringen har været et gennemgående ”dogme”, at det primært var det private (det private forbrug og den private sektor) som skulle vokse, ikke det offentlige.

Det offentlige forbrug – dvs. velfærden - har derfor været sat på ”stand by” og ikke fulgt med velstandsudviklingen, hvorfor velfærden ikke er blevet opdateret siden 2001, hvad angår kvalitet og serviceniveau, men tværtimod er blevet nedslidt.³⁵ Udhulingen af velfærden er sket såvel økonomisk som personalemæssigt. Der er derfor behov for at tilføre velfærden flere ressourcer.

Alene på grund af den demografiske udvikling med flere ældre på pension i de kommende år og deraf følgende stigende behov for ældrepleje og sundhedsydelser vil der frem til 2015 - 2020 være behov for at øge offentlig beskæftigelse med op til 30.000.

³⁵) Jf. Lund, Henrik Herløv: Nyliberalismen, velfærden og kvalitetsreformen. www.henrikherloevlund.dk

Tabel: Hovedområder for øget offentlig beskæftigelse 2009 - 2010³⁶.

1. UDDANNELSE: Opkvalificering af arbejdsløse, praktikpladsgaranti unge, efteruddannelse lavt uddannede, flere ressourcer til folkeskolen
1. ÆLDREPLEJE: Færre skiftende hjemmehjælpere, forbedring af kommunernes hjemmehjælp, bedre normering plejehjem og hjemmehjælp i takt med flere ældre
2. DAGINSTITUTIONER: Øgede åbningstider, bedre normering, støtte til svage; gratis måltid til børnene
4. SUNDHEDSSEKTOR: Tilbagerulning af driftsbesparelser offentlige sygehuse, øget normering i takt med flere ældre
I ALT : FORØGELSE AF OFFENTLIG BESKÆFTIGELSE MED 30 TIL 45.000 PERSONER. UDGIFTER PÅ 20 MIA. KR.

Efterslæbet i det offentlige forbrug omfatter også de offentlige investeringer, idet der også over en årrække kan konstateres et betydeligt efterslæb hvad angår velfærdsinvesteringer.³⁷ Hertil kommer nye investeringsbehov vedr. energibesparelse for at opfylde Danmarks forpligtelser med hensyn til CO2 reduktion

Der er derfor af hensyn til beskæftigelsen, velfærden og klimaet behov for et opgør med tabuet om at det offentlige ikke må bruge mere og at den offentlige sektor ikke må vokse.

³⁶) Kilde: Egen beregning.

³⁷) Kommunernes Landsforening: Fundament for fremtiden. Maj 2009.

Tabel: Hovedområder for øgede offentlig investeringer.

1. OFFENTLIGE BYGNINGER: Afskaffe anlægsloft i kommuner, øge anlægsramme til udbygning og vedligeholdelse af skoler, ældreboliger, daginstitutioner og sygehuse
2. INFRASTRUKTUR OG TRAFIK: Genopretning af kloakker, fremskyndelse af jernbanerenoovering og opgradering af jernbaner, fastholdelse af busdrift, udbygning af cykelstier
3. ENERGI OG MILJØ: Energirigtig renovering af offentlige bygninger, støtte til tilsvarende energibesparelse i private huse og lejligheder, investeringer i og støtte til alt. energi
4. ALMENE BOLIGER: Renovering + byggeri af nye boliger
I ALT: BESKÆFTIGELSESFØRØGELSE PÅ OMKRING + 25 TIL 30.000 PERSONER. MERUDGIFT 20 – 25 MIA. KR.

Den samlede beskæftigelseseffekt vil således være mellem + 55 og + 75.000 personer dvs. rundt regnet + 65.000 personer til en udgift af 40 til 45 mia. kr.

Men hvorledes finansiere denne plan? Socialdemokraterne anfører i deres vækstplan, at de offentlige udgifter ikke må øges varigt på den private sektors bekostning. De øgede offentlige investeringer kaldes derfor alene en fremrykning.

Men som vi har set vil alle krisestrategier, der kun vil skabe øget beskæftigelse i den private sektor, have utilstrækkelig effekt og efterlade en meget stor ledighed. Set ud fra såvel velfærdens behov som ud fra en betragtning om økonomisk effektiv i jobskabelsen er øget offentlig beskæftigelse uomgængeligt.

En satsning på øget offentlig beskæftigelse vil jf. nedenstående tabel koste rundt regnet det samme som regeringens forbrugsstimulerende ”vækstinitiativer”, men give en større beskæftigelseseffekt

Tabel: Udgifter til og beskæftigelseseffekt af regeringens vækstinitiativer³⁸, Socialdemokratiets vækstplan³⁹ og alternativ krisepolitik.

Mia. kr	Regeringens vækstinitiativer ⁴⁰	Socialdemokratiets vækstplan ⁴¹	Alternativ Krisepolitik ⁴²
2009	30 til 38 ⁴³		15 til 20
2010	21,5		25
I alt udgift	51,5 til 59,5	34	40 – 45
Samlet beskæftigelseseffekt 2009 til 2010 (1000 personer)	36 til 41	42	55 - 75

Forøgelsen af de offentlige udgifter kan for det første finansieres gennem øget offentlig låntagning, hvilket det aktuelle lave stadi af Danmarks udlandsgæld og den offentlige gæld taget i betragtning ikke vil være noget økonomisk problem.

For det andet bør til finansiering af ikke mindst en aktiv offentlig beskæftigelses- og jobskabelsespolitik i de kommende år ske en revision af det snævre skattereformforlig (Forårspakke 2.0) mellem regeringen og Dansk Folkeparti, idet en skattereform i stedet for skattelettelser snarere bør styrke det offentliges

³⁸) Jf. Finansministeriet: Oversigt over forårspakke 2.0, pkt. 4: Bidrag til vækst samt jf. Pedersen, Frederik I og Madsen, Martin: Forårspakke 2.0 tager kun toppen af ledighedsstigning. AE – rådet 3. Mart 2009.

³⁹) Jf. Socialdemokratiets vækstplan.

⁴⁰) Omfatter lempelser på finansloven, navnlig skattelettelser i 2009 som følge af pakken "Lavere skat på arbejde " (2007), grøn transportpolitik, underfinansiering af skattereformen, udbetaling af SP – pension, renoveringspulje samt højere kommunal anlægsramme.

⁴¹) Jf. Socialdemokratiets vækstplan.

⁴²) Kilde: Jf ovenstående egen beregning.

⁴³) Usikkerheden i provenuskøn hænger sammen med om ¼ af SP indestående forudsættes udbetalt eller ½ ?

provenu og dermed det offentliges evne til at skabe jobs og beskæftigelse i velfærdssektoren og gennem offentlige investeringer.⁴⁴

⁴⁴) Jf. Lund, Henrik Herløv: Skattereformen i Forårspakke 2.0: Fordelingspolitisk, samfundsøkonomisk og klimamæssig effekt. Og hvad er alternativet? 27. Marts 09. www.henrikherloevlund.dk

Økonom, Cand. Scient. Adm. Henrik Herløv Lund

Henrik Herløv Lund er uddannet som økonom (cand. Scient. adm.) på Roskilde Universitet ved Institut for Forvaltning og Samfundsøkonomi i 1988 og underviser i offentlig økonomi og samfundsvidenskab..

Herudover er han kendt fra Den Alternative Velfærdskommission. Henrik Herløv Lund har bidraget til eller selv skrevet følgende bøger/rapporter:

- "FREMTIDENS VELFÆRDSSAMFUND" (Den Alternative Velfærdskommission, 2006)
- "VELFÆRD MED KVALITET OG FOKUS PÅ MENNESKET" (DAV, sept 2007)
- "NYLIBERALISMEN, VELFÆRDEN OG KVALITETSREFORMEN" (eget værk, nov. 2007)
- "ULIGHED ER SPILD. Kritik af CEPOS: Den retfærdige Ulighed og analyse af den virkelige ulighed"(eget værk, feb. 2008)
- "NEW PUBLIC MANAGEMENT - REHABILITERING AF MARKEDET. En kritik af markeds- , penge – og profitstyring indenfor det offentlige (eget værk, sept. 2008)
- "SYGEFRAVÆR. Fra solidarisk princip til mistillidsprincip i håndteringen af sygedagpenge- modtagere. Analyser, kritik og alternativ til regeringens handlingsplan for at nedbringe sygefravær". (eget værk, nov. 2008)
- "GRØN SKATTEREFORM" (eget værk, jan 2009)
- "SKATTEREFORMEN – fordelingspolitisk, samfundsøkonomisk og klimamæssig effekt. Og hvad er alternativet" (eget værk, marts 2009)

Alle publikationer af Henrik Herløv Lund kan downloades fra www.henrikherloevlund.dk. Nye analyser udgives med det månedlige nyhedsbrev "KRITISKE ANALYSER". Vederlagsfrit abonnement kan tegnes ved at maile til Henrik Herløv Lund på herloevlund@mail.dk